

Frágreiðing frá lögmanni 1964

Eftir fornum síði og lögtingslóg nr. 1 dagsett 13. maí 1948 um stýris- skipan í sermálum er í dag Føroya lögting sett og lögtingssetan 1964/65 er byrjað.

Aftanfyri tað árstjald, vit nú eru farnir at draga frá, liggur hin óvissa framtíðin, ið ongin av okkum til fullnar kennir, men sum vit kortini royna at gera okkum eina meting um, og sum tær ætlanir, vit seta okkum fyri at fremja, skulu verða týðandi partur í.

Hesar ætlanir miðja ímóti eini framhaldandi útbygging á øllum økjum av okkara samfelagi, — eini útbygging, ið skal gera tað so liviligt sum gjørligt á hesum oyggjum hjá tí fólki, ið her hevur heimstað, og nema tær sostatt við øll samfelagsins hjól, bæði stór og smá, rökka frá tí stjórnarliga um fíggjar-, búskapar- og vinnulívsmál, socialmál, samferðslumál og mentunarmál til onnur mál, ið øll eru av týðningi fyri okkum at fáa loyst samsvarandi teimum hugsjónum, ið eru stöðid undir okkara tilveru sum tjóð.

Á sannari fólkaræðisligari grund verður arbeiðið at fremja.

Vit, ið eru stjórnarflokkar, hava politisku ábyrgdina av tí, ið verður sett í verk, men vit ásanna heildarmegina í tí at fáa undirtöku frá andstöðuflokkunum, sjálvt um ein slík sameind stöðutakan í vissum förum bert kann verða funnin í einari sáttargerðarstöðu, har háðir partar hava sýnt vilja til at slaka í flokks-sjónarmiðjum.

Allir eru vit, tá saman um kemur, á einum og sama báti, og skuldi hetta helst fört við sær, at samstundis sum hvör einstakur ger tað, hann er förur fyri, so kemur ongin einsamallur at sita eftiri við skerdum luti.

Eydnast tað okkum at skipa so fyri, at samfelagsins mongu í roynd og veru ásanna, at so er, hava vit verið hepnir í leiki og hava mátt og megi at líta á, ið eru hart tiltrond og fyri neyðini í teirri tíð, sum nú stendur fyri framman, um tann livifótur skal verða hildin ella helst öktur, ið er í dag, um tær útbyggingarætlanir, ið standa fyri, skulu verða framdar, og um vit stjórnarliga skulu vinna fram á sjálvstýrisleið, — ávegis móti sjálvbjargni.

STJÓRNARVIÐURSKIFTIR

Í fyrstu lógmansrøðu míni á Ólavssøku í fjør gjørdi eg vart við, hvørjar broytingar í tí stjórnarliga økinum, sitandi landsstýrið hevði sett sær fyri at royna at fáa framdar í hesum landsstýrisskeiðinum.

Hesar broytingar miða ímóti, at vit føroyingar taka á okkum størri og størri ábyrgd, hvørs fylgja skuldi verið, at okkara støða sum tjóð kom at verða munandi tryggjað.

Broytingartilmælini koma at verða gjørd viðvíkjandi lóg frá 23. mars 1948 um heimastýri og lóg frá 13. mai 1948 um stýrisskipan fyri Føroyar í sermálum.

Av teimum spurningum, ið hesi broytingartilmæli koma at fevna, var millum onnur mál tað um tjóðarmerki okkara havt frammi undir donsku forsætisráðharravitjanini her í summar.

Á fundi í Tinganesi 29. juni, har umframt landsstýrið eisini flokksformenn samgonguflokkanna vóru hjá og embætismenn í landsstýrinum, dró eg saman við øðrum málum av týðningi spurningin fram um sanna rættin hjá okkara tjóðarmerki og vísti á, at hesin rættur ikki rakk út í æsir, sum vit føroyingar flestir høvdu roknað við sambært heimastýrislógina.

Millum hendingarnar, ið prógva hetta, varð nevnt tað, ið fór fram í Reykjavík, tá føroyska listaframsýningin var haruppi í oktober 1961 og føroyska ítróttarliðið á sumri 1962. Í báðum førum varð vístur ein slíkur trekleiki at heilsa okkara fólki við okkara egna tjóðarmerki, at føroyingarnir máttu hótta við at fara heim aftur, áðrenn teir finga sitt egna merki vundið á stong.

Vit eru sammett øðrum tjóðum í tali fáir um at útbýggja og verja okkara tjóðartilveru. Tí ræður um, at vit sáttliga, men miðvist taka tey stig, ið mugu verða tikin, um okkara tjóðartilveru skal verða lív lagað. Og skal so verða, mugu vit fjølmentir ásanna, at vit mugu mana tað hvørvusjónarmiðið til jarðar, ið vil hava heimastýrislógina til ævigar tíðir standandi sum ein «heilag kúgv», ið ikki kann verða nomin við.

Syndarligt, men áhugavert er í hesum sambandinum at vísa á og taka uppáttur brot úr skrivi, ið felagsráðið hjá donskum lesandi DSF 19. februar í ár sendi íslendingum, norðmonnum, sviuum og finlendingum fyri at forða Meginfelag Føroyskra Studenta í at sleppa uppí norðlensku studentasamgonguna.

Felagsráðið hjá donskum lesandi sigur:

«Sambært lóg av 1948 um Føroya heimastýri hevur danska fólkatingið givið Føroyum eitt útviðað kommunalt sjálvstýri, aftaná at man frá føroyskari síðu hevði ynskt eina serliga rættarstøðu innanfyri danska ríkið. Møguligar framtíðarbroytingar í heimastýrislógini er ein spurn-

ingur, ið suverænt hoyrir undir danska fólkatingsins valdøki. Í hesum sambandinum skulu vit taka upp aftur eftir tí alheimsvirda lögfrøðinginum, professara dr. jur. et phil, Alf Ross, sum í «Dansk Statsforfatningsret» (henda bók er lærubók á lærdu háskúlunum í Danmark hjá lögfrøðis- og hagfrøðislesandi) sigur soleiðis:

«Rættarlíga víkja lögtingslógirnar ikki frá fyriskipanum, sum kunnu broyta galdandi reglur, og rættarlíga má feroyska heimastýrið eyðkennast sum eitt kommunalt sjálvstýri, ið røkkur ógvuliga langt.» — «Tað vildi stjórnarrættliga einki verið til hindurs fyri at gjørt eina tílka skipan fyri Amager og Tåsinge, men politisk letur ein tílík óvanlig skipan seg sjálvandi bert verja út frá støðutakan til Føroya serstöðu.» -Dansk Statsforfatningsret, bind II.p.423).

Hetta, ið her er sagt, vísir, at tað feroyska heimastýrið er ein viðkaður formur av kommunalum sjálvstýri. Tá hetta er veruleiki, kann tað ikki gera nakran bilsnan, at man hvørki á fundum í Nordisk Råd ella í øðrum millumlandasamtøkum hevur funnið orsök til at geva Føroyum staka rættarstöðu líka so lítið sum til annað øki innanfyri annað norrønt land, sum bara, hvat ið viðvíkir stiginum av stedligum sjálvstýri, skilir seg frá øðrum stedligu umsitingareindum.»

Eg rokni ikki ið, at Føroya løgting umboðandi feroysku tjóðina, góðtekur hesa lýsing av okkara stjórnarstöðu at verða standandi med alla, men vóni, at her á tingi er slík manning innanborða, ið hevur vilja til og er før fyri at taka hesa lóggávu til viðgerðar og best í semju, sameindir finna fram til eitt slíkt lógarligt stjórnarstöði, ið orð sum kommunalt sjálvstýri ella sammetingarmyndir við Amager og Tåsinge ikki rúmast á.

FIGGJAR-, BÚSKAPAR- OG VINNULÍVSMÁL

Ongartíð fyrr í søgu okkara hevur slíkt virkseini verið á figgjar-, búskapar- og vinnulívsekinum í Føroyum, sum í hesi tíð.

Hugaligt tykist tað, at so er, men vit mugu ikki gloyma, at serligt eftiransni og eitt vist varsemi er stórliga fyri neyðini í øllum lívsins førum, tá ferðin er nógv.

Tann eftir okkara viðurskiftum stóra úthygging, ið fer fram á øllum økjum, krevur stóran pening, og sjálvandi eiga vit ikki henda pening allan á kistibotninum ella í peningastovnum, men mugu nýta uppspandan og læntan kapital.

Hetta at lána kapital til upp- og úthygging er vanligt landa millum, og serliga hjá samfeløgum, ið úthyggingarlíga sum vit, eftir okkara tykki, eru í stórari afturhond, og sum samstundis hava sett okkum fyri

at lúka tíðarinnar krøv í tí, ið gjørt verður úr nýggjum, fyri ikki aftur longu í okkara nýgerð at dragna afturúr, er peningalán neyðug, men vit eiga ikki at gloyma, at fyritleytingin fyri at kunna halda fram við ílegg- ingunum er uppsparingarvilji og uppsparingarevni. Tey skulu ikki bara stuðla íleggjarvirkseminum ídag, men skulu standa til svars fyri afturgjaldingini av tí lánikapitali, ið bygt verður fyri nú og í komandi árum.

Umráðandi hjá okkum er at fáa slík lán til lægst møguliga rentu og góðar treytir viðvíkjandi afturgjaldingartíð.

Tað var tí rímligt, at hesin spurningur varð havdur á lofti á fundinum við danska forsætisráðharran í Tinganesi, har ríkið varð fram- undir, at tað mátti latið seg gjørt at fingið lánitreytirnar hjá 60 milj. grunninum settar soleiðis, at tær koma at svara til ta afturgjaldingar- orku, ið vit hava.

Á hesum fundi varð málið um 40 milj. lántøkuna til ídnaðarligu út- bygging uppi á landi eisini havt frammi, og lovaði danski forsætisráð- harrin, at um vit kundu fáa betri lánitreytir á útlenskum lánimarknaði enn í Danmark, var tað rímligt, at vit lántu har, og vildi Danmark veita okkum beinleiðis alla hjálp, um vit t.d. gjøgnum altjóðabankan royndu at fáa lán har til útbyggingina.

Men í øllum førum verður tað framleiðslan hjá tí einstaka, ið skal seta herðarnar undir tær stóru íleggingar á sjógvi og landi, sum eru í gerð og eru tilætlaðar, og sum eg segði í áðni, *hvørs fyritleyting er uppsparing.*

Málið hjá okkum er tí at økja um framleiðsluna hjá hvørjum arbeið- andi og gera hetta við øktari mekanisering og rationalisering av fiski- vinnuni, jarðarbrúkinum og ídnaðinum.

Vit mugu troyta teir móguleikar, ið liggja í okkara náttúrskapu økj- um á landi, á landleiðini og á víddunum uttanfyri hana, og gerst hetta best við rationellari kanning og dyrkan, serliga av teimum havleiðum, ið liggja næst okkum.

Í hesum sambandinum er vert at vísa á rannsóknarskipið «Jens Chr. Svabo», ið nú er tikið í brúk, men mugu vit ásanna, at jarðarbrúkið ikki í góðari tíð hevur fingið tann stuðul, ið tað hevði fyri neyðini. Tí tørvar tilsvarendi hjálp, ið hevur verið sjóvinnuni. Ein bati í hetta borðið var 2 milj. studningsveitingin til jarðarbrúkið yvir ávíst áramál samtykt í hesum landsstýrisskeiðinum.

Neyðugt er, tá tosað verður um figgjar- og búskaparmál samfelagsins at hava álitandi talmyndir, ið vísa hvussu til stendur, og harav meta um gongdina og hvussu stór okkara figgjarliga heriorka er.

Búskaparráðið er nú liðugt við tjóðarroknskapin fyri 1962 og er farið undir tøluni fyri 1963.

Fyri 1962 er talmyndin hendan:

1. Brutto-tjóðar-produktið kr. 264,6 milj. kr.
2. Netto-tilgongd í milj. av vörum og tænastrum uttanífrá (exclusive renta o. a.).

	Vörur:	Tænasta:	Samanlagt:
Innflutningur	135,7	40,7	176,4
Útflutningur	120,8	23,6	144,4
Nettoinnflutningur	14,9	17,1	32,0

3. Samlaða peningahæddin, ið var at ráða yvir til innlenskt forbrúk og íleggingar var eftir hesum $264,6 + 32,0 = 296,6$ milj. kr., ið varð nýtt á henda hátt:

Forbrúk	209,4 milj. kr.
Fastar nýíleggingar	72,5 milj. kr.
Viðlíkahald	20,2 milj. kr.
Vørugoymsluminking	÷ 5,65 milj. kr.
	<hr/>
	samanlagt: 296,6 milj. kr.

4. Yvirlitið viðvíkjandi uppsparingartalmyndini í 1962 botnar í, um vit meta tað peningahædd, ið danski ríkiskassin letur sum «inntøka» ella ikki. Gera vit tað, verður myndin henda:

Bruttotjóðarproduktið	264,6 milj. kr.
÷ renta o.a. til útlánið	2,7 milj. kr.
	<hr/>
Bruttotjóðarinntøka	261,9 milj. kr.
+ ríkiskassaveitingar	27,2 milj. kr.
	<hr/>
	Samanlagt: 289,1 milj. kr.
÷ forbrúk	209,4 milj. kr.
	<hr/>
Bruttouppparingin	79,7 milj. kr.

Taka vit viðlíkahaldið av kapitalapparatinum ætlað til 20,2 milj. kr. frá, verður nettouppparingin 59,5 milj. kr. tá ríkiskassaveitingarnar verða roknaðar sum «inntøka», og verða tær ikki tiknar við,

verður nettouppsparingin 31,8 milj. kr. mótvegis eini «nettoinntöku» upp á 241,7 milj. kr.

Í báðum förum vísa töluni ein týðandi uppsparingarpart av tjóðarproduktinum.

Arbeitt verður nú við tölunum fyri 1963 og verður roknað við einari hækking av tjóðarproduktinum við rikiskassaveitingunum uppi frá 264,6 milj. kr. uppí um 280 milj. kr. í 1963. Orsøkin til hesa hækking eru hægri prísir fyri saltfisk í 1963, og at arbeiðsinntøkan t.d. á skipasmiðjum var vaksandi.

Teir hægri fiskaprísirnir í 1963 bøttu munandi um handilsjavnvágina.

Í 1963 var samlaði innflutningurin 138,4 milj. kr. og útflutningurin 137,0 milj. kr. Hetta gevur 1,7 milj. kr. í halli móti um 40 milj. kr. fyri bæði árin 1961 og 1962.

ALMENN FIGGJARTØL

Við sjálvari figgjarlógini og eykafiggjarlógini, ið var nýhending í okkara almennu figgjarmálum, fingur tingmenn í seinastu tingsetu rættuliga góða hylling á figgjarviðurskiftum okkara. Endaligu støðumyndina gevur landskassaroknskapurin framlagdur, grannskoðaður.

Hesi tøl geva kortini eitt yvirlit í stuttum av, hvussu til stendur:

Upptikin landskassalán, (restskuld pr. 16/7-1964).....	26.427.514,73
Avdráttar- og rentuútreiðslur á figgjarlóg 1964/65:	
Avdráttir	3.100.000,00
Rentur	2.000.000,00
	<hr/>
5.100.000,00	
Ábyrgdir pr. 11/12-1963	82.591.046,04
Rakstraravlopið á landskassaroknskapinum	
1963/64 er uppgjørt til	brutto 6.648.712,87
herav er at seta av til at ganga ímóti tapum av útláni, veðhaldi v.m.	3.000.000,00
	<hr/>
	3.648.712,87
Av endaliga avlopinum skal sambært lóg 50 % í grunnin til endurnýggjan skipaflotans	1.824.356,44
og restin	1.824.356,43
til kapitalkonto landskassans.	

Kommunurnar skyldaðu í millumrokning við landskassan	
við árslok av figgjarárinum 1963/64 (pr. 31/3-1964)	1.538.471,78
herav er goldið síðani	848.055,74
	<hr/>
soleiðis at saldoin pr. 24/7-1964 er	690.416,04

Av teinum lánnum, ið tikin eru, hava vit goldið avdrátt og rentu rættstundis samsvarandi lánitreyturnar, og valla nakrantíð tey seinnu áriní hevur millumrokningin við kommunurnar verið so langt niðri sum 24. juli í ár.

Nýtt í almennum figgjarmálum er eisini tað, at nú verður gjørd serstøk kapitalfiggjarætlan. Henda sýnir okkum ætlaðar broytingar í ognum og skuldum landskassans í figgjarárinum, her ímillum ætlaðar almennar íløgur og ætlaðar lántøkur.

ARBEIÐARAVIÐURSKIFTI

Við lóg nr. 14 frá 24. mars — 44 tíma arbeiðsvika — varð vanliga arbeiðsvikan stytta úr 48 niður í 44 tímar um vikuna. Henda lóg, ið uppiheldur samráðingarrættin millum arbeiðara- og arbeiðsgevarafeløg, var soleiðis tilevnað, at líkindi vóru at stytta vikuna niður í 44 tímar longu frá 1. apríl 1964. Lógin kemur bert í gildi, tá ið feløgin ella arbeiðarar og virkisstjórnarnir ikki semjast um, hvussu vikan verður stytta. Er ósemja, verður vikan stytta í 3 stigum: 2 ferðir við 1½ tíma og eina ferð við 1 tíma, soleiðis at 44 tíma vikan fær gildi í seinasta lagi 1. apríl 1966.

Tað, sum umræður, er, at framleiðslan ikki minskar, tá ið vikan verður stytta. Ger hon tað, verður okkara samfelag fátækari. Tey tiltøk sum aðrastaðni hava víst seg at muna mest móti framleiðsluminkan við stytta arbeiðsviku, eru:

1. Rasjonalisering og mekanisering
2. Umlegging frá tímaløn til akkordarbeiði, har tað er gjørligt.

Bæði í fiskivinnu og ídnaði vil landsstýrið saman við vinnulívinum royna at leggja so til rættis, at inntøkulíkindini verða góð, samstundis sum framleiðslan upp á hvørt arbeiðandi fólk verður vaksandi.

LANDBÚNAÐURIN

Við teimum bøttu líkindunum at fáa pening til ílegging, bæði til bygging av úthúsum og til keyp av maskinamboðum, hevur áhugin fyri framburði í landinum verið vaksandi. Runt um landið verða nú bygd

tíðarhóskandi og eftir færoyskum viðurskiftum stór úthús, og talið á maskinamboðum er støðugt vaksandi.

Landsstýrið vil royna at skapa eina lóggávu, sum fremur grundábøtur og røkt av gomlum bø og av haga, og sum lættir um líkindini at bróta upp úr nýggjum. Við royndararbeiði og øðrum tiltøkum verður skipað so fyri, at plantu- og djóraaling verður stuðlað soleiðis, at jørðin verður nýtt á slíkan hátt, at vit fáa mestu nyttuna av henni.

Saman við búnaðarmonnum, búnaðarfeløgum og Føroya jarðarráð vil landsstýrið leggja sína orku í at økja um framleiðsluna, og tryggja søluna av búnaðarvørum, soleiðis at tey, sum dyrka jørðina, fáa góða úrtøku, og landið eina vaksandi nøgd av færoyskum búnaðarvørum til sitt húsarhald.

FÍGGJAR- OG VINNULÍVSMÁL

SILDAÍDNAÐARVIRKI

Talið á bátum, sum veiða sild við ringnót og kraftblokki, tykist at økjast í hvørjum, og eru flestir menn á einum máli um, at sildin kann koma at verða ein sera munandi táttur í fiskivinnuni. Tá ið menn eru komnir rættiliga á lagið at veiða sildina, fer hon ivaleyst at fáast í stórari nøgd meginpartin av árinum, tá ið veður er til vildar.

Veiðan av sild hevur ymsar fyrimunir samanborin við veiðu av øðrum fiskasløgum: Siglingarleiðin er stutt, skipini krevja væl minni manning, enn tá tey eru á fjarari fiskileiðum.

Higartil hava flestu skip við kraftblokki saltað sildina umborð. Tað er skilligt, at hesin viðgerðarháttur hóskar illa til eitt so veiðuført amboð sum ringnótina og kraftblokkina.

Skal rættiligur framburður verða í sildaveiðuni, er tað eftir landsstýrisins hugsan heilt neyðugt, at vit sum skjótast fara undir at byggja upp sildaídnaðarvirki á landi, soleiðis at skipini kunnu sigla inn við sildini og fáa hana viðgjørda uppi á landi. Umráðandi er, at skipini sleppa skjótt av við sildina, tá ið tey landa.

Landsstýrið hevur gjørt kanningar og ætlanir um, hvørji sildaídnaðarvirki eiga at verða sett á stovn, og roynt verður at útvega neyðturviligan pening at leggja í ídnaðarvirkini. Tær ætlanir, sum gjørdar eru, miðja ímóti at seta nýggj virki á stovn uttan at nerva tey tíðarhóskandi virki, sum frammanundan eru, heldur at lívga tey.

Tað er landsstýrisins ynski, at teir, sum eiga bátar við kraftblokki, og vinnulívsfeløgin taka seg saman um at seta í verk tær ætlanir, sum gjørdar eru. Tilíkarí samtøku vil landsstýrið stuðla við ráðum og leiðbeiningum.

IDNAÐURIN

Á hesum øki gongur stigvís framá. Serliga viðvíkjandi skipasmiðnum er gongd komin á.

Í hesum árinum fara kanska 4 nýbygningar at verða lidnir á báðum teimum størstu skipa smiðjunum, og hava tær ordrar til eitt-tvey ár fram í tíðina. Samstundis er í umbúnaði at skipa so fyri við bygging av smærri førum, ið eru hóskandi á landleiðini, at økt kann verða um virksemi eisini á teimum smærru skipasmiðjunum.

Vert er her at nevna í hesum sambandinum, at føroyskt bygt skip er selt uttanlands og í dag er í vinnu í Suðarafriku, og at farmaskip fyri útlenska rokning stendur í gerð á føroyskari skipasmiðju. Hesar báðar hendingar eru søguligar í okkara skipasmiðjuvinnu.

Eisini á øðrum økjum hjá okkara ungu ídnaðarvinnu er lív og økist framleiðslan bæði í mongd og vørusløgum.

Tað síðsta nýggja hesum viðvíkjandi er nýggj verksmiðja, ið nú verður sett upp her í Havn, hon skal úr avlopstílfari á tunnurvirkjunum og snikkaravirkjunum gera isolatiónsplátur.

Hermetikkvirki, margarvirki, tunnurvirki, snørisvirki, klæðnavirki, stoyupvirki, snelluvirki, snikkaravirkini og onnur eru dømi um, at mangt hevur vinnuligar lívsmøguleikar her á landi, tá teir røttu menninir ganga á odda og skipa fyri.

SAMFERÐSLUMÁL

Eftir 10 ára havnabyggingarætlanini samtykti í 1958 fer havnagerðin fram. Vit eru nakað í afturhond, men er stív helvtin gjørd av tí, ið 10 ársætlanin hevur sum setningur.

Í ár verður arbeitt við 5 havnarløg og 6—7 lendingar.

Landsstýrið vil mæla tinginum til at taka útbýggingina av Tórshavnar havnarlagi uppí og veita hesum havnarlagi somu sømdir viðvíkjandi studningi og áramálinum sum hinum havnarløgnum.

Viðvíkjandi samferðsluvegunum er samtykt at gera stóran part av tí, ið tørvur er á, og verða samtyktirnar framdar sum ráðini, tað vil siga lánimøguleikar og játtanirnar á figgjjarlógini, røkka til. Í fjør varð arbeitt fyri 4,7 milj. kr. læntar og 2,5 milj. kr. játtaðar á figgjjarlógini.

Tekniskt og figgjjarliga er tað nú í lagi við Borðoyarbergholunum. Arbeiðið hevur verið útboðið, og hevur landsstýrið samtykt at taka við tilboðnum frá Phil & Søn, ið hevði lægsta tilboðið.

Sáttmáli um nýtt strandfaraskip at røkja siglingina millum Suðuroynna og norðureftir er undirskrivaður, og skal hesin nýggi «Smiril»

eftir sáttmálanum verða liðugur 1. mars 1966. Skal kunna sigla 13,2 sjómil í tíman og taka 300 ferðafólk. Hann kann eisini koma at verða nýttur til Hetlands-, Íslands-, ella Noregsferðir.

Viðvíkjandi flogmálinum er fyribils støða landsstýrisins hon, at flogvøllurin í Vágum eigur at verða longdur nakað. Tá hetta verður nevnt sum ein fyribilsstøða, er tað so at skilja, at hetta eigur at verða gjørt fyrst, uttan at harvið støða er tikin til endaligu loysnina av hvussu flogmálið skal verða loyst í framtíðini.

Endamálið á hesum økinum er: regluligt flogsamband við útheimin alt árið.

POST- OG TELEFONMÁL

Í 1949 samtykti løgtingið at yvirtaka postverkið sum sermál. Síðani tá hevur henda samtykt hvílt, men fer landsstýrið nú undir samráðingar við ríkisstýrið um hesa yvirtøku og skal finna fram til treytirnar fyri henni. Málið verður so aftur at leggja fyri løgtingið við kostnaðarætlan og lýst út í æsir.

Fullautomatiseringina av øllum telefonum í Føroyum er ætlað at fáa gjørda í tíðarskeiðinum 1965/1971. Uppskot hesum viðvíkjandi verður av landsstýrinum lagt fyri løgtingið í tingsetuni, ið nú er byrjað.

Eftir kostnaðarætlanini er fullautomatiseringin mett at kosta millum 9 og 10 milj. kr., men tá hon er lokin, hava vit eina so tíðarhóskandi telefon, sum nakað samfelag í heiminum.

Hvar teir búgva í Føroyum, kunnu tá telefonfelagirnir ringja beinleiðis sína millum, og eisini til felagar í Danmark, Bretlandi, Íslandi og í øðrum londum.

Til dømis fer felagin í Sumba at kunna ringja beinleiðis til telefonfelaga á Viðareiði, í Skúvoy, í Miknesi ella í København og aðrastaðnis útlendis, tá linjutalið í kaðalinum millum Føroyar og útlandið verður stórt nokk.

Samráðingar hava verið í summar í København millum Telefonverk Føroya Løgtings, generaldirektoratið fyri post- og telegrafvæsenet og heimskenda svenska felagið L. M. Ericssen, hesi útbygging viðvíkjandi.

Telefon, sum hvørt húsarhalds hentleiki er okkara mál.

SOSIAL MÁL

Sambært lógfestu sosialhjálp- og sosialtryggingarskipanum vóru sum samfelagsins útreiðslur í fjør goldnar:

Sosialtrygging:	
Fólkapensión	5.550.000,00
Avlamispensiónin	2.500.000,00
Vanlukkuþrygging	1.570.000,00
	<hr/>
Samantalt	9.620.000,00

Sosialstudningur:	
Barnastyrkur til stakar uppihaldarar ..	200.000,00
Barnaforsorg	190.000,00
Almenn forsorg	500.000,00
Önnur styrkveiting, heruppi í til barna- heim, ellisheim o.a.	170.000,00
	<hr/>
Samantalt	1.040.000,00

Hesar hjálparveitingar við undantaki av vanlukkuþryggingini voru goldnar úr landskassanum í fíggjarárinum 1963/64, men harafturat voru goldnar til endamál, ið hava ein vissan sosialan dóm:

Í studningi til lönjavningargrunn minstalön og saltfiskastudningur	3.200.000,00
Útróðrastudningur	2.375.000,00
	<hr/>
Samantalt	5.575.000,00

Samanlagdar geva hesar triggjar samantaltu peningahæddir 16.235.000 milj. k. í

Vert er at nevna í hesum sambandinum, at vanlukkuþryggingargrunnurin í hesum ári varð konsolideraður við um 1 milj. kr. og lönjavningargrunnurin við um 2,1 milj. kr. Hesin grunnurin elgur nú um 4 milj. kr.

Ökkara sosialpolitikkur vil stöðugt hava til endamáls at vissa ökkara gomlu, avlamnu og øðrum óvinnuførum eins og teimum, ið mist hava uppihaldara sín, trygg livikor.

Vit vilja umhugsa neyðug hjálpartiltök og ansa eftir møguligum lög-
arbroytingum á sosiala økinum í ökkara grannalondum og leggja fyrri lögtingið ökkum hóskandi uppskot til ábøtir.

Sum kunnugt tók sitandi landstýri av vørgjalðið á øllum medisín-
vørum, men tað er ein royndur lutur hjá mongum illa stöddum av sjúku,
at tað eru tey sløg av medisíni, ið eru so dýr, at sjúk valla orka at bera
hesa útreiðslu. Frá vanlukkuþryggingarráðnum kunnu tey ikki fáa
hjálp, tí tað liggur uttanfyri ráðsins heimild at veita slíka. Nú er tað

soleiðis, at til dømis í Danmark er okkum sagt, at apotekaragrunnurin har letur studning til viss sløg av medisini.

Landsstýrið hevur skrivað til landsapotekaran soljóðandi:

Landsstýrið ynskir sær upplýsingar um, áðrenn 1. oktober 1964, til hvørji sløg av medisini, hin danski apotekaragrunnurin letur studning.

2. Hvussu nógv verður selt í Føroyum av slíkum medisini (uppgærð yvir seinasta rakstrarár) og

3. Hvussu stórir peningur hevði tað verið, um grunnurin hevði afturgoldið í studningi av hesum medisini eins og gjørt verður í Danmark?

Tá neyðugar frágreiðingar eru fingnar til vega í hesum máli, verður tað lagt fyri tingið við tilmæli.

Málið um føroyska lívstrygging liggur hjá tinginum, og er tað okkara vón, at tað kann verða avgreitt í hesu tingsetuni.

Í mai 1962 varð av lögtinginum samtykt í samráð við ríkismyndugleikarnar at seta nevnd, ið skal kanna lóggávuna viðvíkjandi sjúkratrygging og vanlukkutrygging og kanna móguleikarnar viðvíkjandi sjúkratrygging og vanlukkutrygging og kanna móguleikarnar viðvíkjandi lóggávu í sambandi við arbeidsløysistrygging. Undanfarna landsstýri lat hetta mál til okkara at viðgera, og skulu vit fáa avgreitt tað samsvarandi lögtingsins samtykt.

Sín sosiala dóm hevði eisini fiskimannafrádrátturin í seinastu skattalóg, ið er mettur til um 1,5 milj. kr. í skattalætta hjá fiskimønnum, og somuleiðis barnafrádrátturin, ið er mettur til samanlagt at geva 1,4 milj. kr. í skattalætta.

MENTUNARMÁL

Skal framgongd verða í landinum er tað givið, at skúlaskapurin ikki verður at liggja á láni.

Tað hevur verið eygsjónligur vøkstur og framgongd í okkara skúlskapi seinastu árin.

Nýggir skúlar eru bygdir ella standa í gerð. Viðkað verður um skúlar fleiri staðni og eisini verða eldri skúlar umbygdur fyri at lúka tær treytir, sum nýggja skúlskapanin krevur.

Tað sum hevur nívt skúlan mest, er tað stóra trot á lærarum, sum hevur verið nú í nógv ár.

Í seinastu tingsetu var samtykt at seta skylduga tímatal læraranna um vikuna til 32 tímar; hetta var gjørt fyri so nøkurlunda at javnstilla føroyskar lærarar við teirra starvsbrøður í okkara grannalondum.

Væntandi fer hetta eisini at hjálpa upp á læraratrotið við tað, at føroyskir lærarar, sum hava fingið sína útbúgving uttan fyri Føroyar, fara

at søkja heim aftur higar at virka í føroysku skúlunum og vit merkja tað longu.

KVØLD- OG UNGDÓMSSKÚLAUNDIRVÍSING

Uppskot um slíka undirvísing, sum átti at verið ungdómi okkara at størsta gagni, tilevnað av nevnd sett av Føroya skúlastjórn, varð av landsstýrinum lagt fram á ting í seinastu tingsetu.

Hetta er tiltak, sum flestu tingmenn í høvuðsheitinum vóru samdir um var av stórum týðningi; men nevndin, sum hevði tað til viðgerðar, mælti til, at tað var sent kommununum til ummælis, áðrenn tingið tók støðu. Málið verður so aftur lagt fyri tingið, og landsstýrið vónar, tað verður framt møguliga við broytingum, um tað skuldi víst seg at verið neyðugt.

SKÚLAHEIM

Næmingatalið í teknisku skúlunum økist í hvørjum, og semja er um, at tað var í tøkum tíma, at dagsskúlaundirvísing varð gjøgnumførd.

Tekniski skúlin í Havn hevur nú keypt hús við stuðli eisini frá tí almenna, og verða tey at innrætta til skúlahcim. Tað er óneyðugt at siga, hvønn týðning tað fer at hava fyri lærlingar av bygd, sum koma til Havnar 6 vikur hvørt ár í lærutíðini at ganga á tekniska skúlan.

FRÓÐSKAPARSETUR

(føroyskt akademi)

Ársskeið, sum hava verið hildin fyri lærarar í náttúrufrøðisligum lærugreinum, hava verið so væl umtókt, at fann skipanin má halda fram.

Afturat hesum hevur seinasta ár verið skeið í føroyskum við Chr. Matras, professara, sum leiðara, og verða fyrireikingar nú gjørdar fyri at hann kann koma heimaftur til Føroyar.

Eisini eru fyrireikingar gjørdar fyri at leggja hesi skeið í eina fasta legu í framtíðini, og er her grundarlagið lagt undir føroyskt fróðskaparsetur (føroyskt akademi), ið vit sjálvir hava figgjjarligu ábyrgdina av.

Neyðugt verður so at skipa fyri próvtøku og próvtøkuskjali fyri teir, sum studera á hesum stovni.

ÚTLENSKIR STUDENTAR TIL FØROYAR

Fyri fyrstu ferð er latin studningur til útlenskar studentar, sum her hava verið at fáa sær kunnleika um ymisk føroysk viðurskifti málslig

o.o. Teir, sum her hava verið, hava latið væl at, og ætlanin er at halda fram við hesi skipan.

Hetta kann eisini fáa alstóran týdning fyri føroyskar studentar, tí hugsast kann væl, at tey lond, sum hesir studentar eru komnir frá, eisini fara at veita føroyskum studentum líknandi studning, um teir skuldu havt hug at leita burtur í lond.

STUDENTASKÚLIN

Byggingin gongur sína gongd. Hon hefur av ymiskum orsøkum verið eitt sindur tarnað, men er bygningurin partvís tikin í brúk.

Nú væntast, at skúlin verður endaliga liðugur til næsta skúlaár. Hetta verður væl ein hin prýðiligasti bygningur í landinum. Tá so «gamla hús» verður tikið til kostdeild afturat tí, vit nú hava, fer skúlin at kunna hýsa um 100 kostnæmingum.

LANDSBÓKA- OG SKJALASAVN

Í mong ár hefur verið so trongligt á landsbóka- og skjalasavninum, at har hefur ikki verið rúm fyri teimum krøvum, nútíðin setir og langt frá tí.

Síðani 1954 hefur verið arbeitt fyri at loyst grundøkisspurningin til neyðuga úthygging. Nú er lendið vissað og uppskot um nýbygging um at vera liðugt.

Viðvíkjandi útvarps- og listaskála á Glæðsheggi, er nevnd sett, ið ávegis skal fyrireika hetta mál.

FØROYA MASKINSKÚLI

Tað uppskotið til viðtøkur, ið landsstýrið hefur evnað til, er komið aftur frá kenslumálaráðnum nakað broytt og sent nevndini fyri skúlan.

Nevndin hefur góðtikið uppskotið, og verða viðtøkurnar helst ein av fyrstu døgnum góðkendar.

Tá hetta er gjørt verða byggiprojektini send niður til góðkenningar og støðutakan um byggi- og rakstrarfinansiering. Roknað er við at byrja at byggja komandi fíggjarár.

Uppskot viðvíkjandi læruni eru send maskinskúlanevndini, men er tilmæli ikki afturkomið.

Landsstýrið hefur sett sær fyri at fáa greitt hetta mál soleiðis, at undirvísing á hesum øki kann byrja í hesum árinum.

ONNUR MÁL

Undir hesum broti vóru í seinastu lögmannsrøðu míni nevnd mál sum t.d. deyðarevsing, herskylda og herbúgving, og eru tey til viðgerðar. Á fundinum við danska forsætisráðharran í Tinganesi vóru hesi málini havd frammi, og varð greitt frá okkara sjónarmiðum teimum viðvíkjandi.

Vallógaruppskot var lovað, og legði landsstýrið samsvarandi hesum lyfti vallógaruppskot fyri tingið, men vórðu tey tíverri sum fyrr sagt ikki avgreidd.

Um *marknaðarmálið* er at siga, at eitt vist varsemi, ið nemur við hetta ikki at skapa møguleika fyri at lata okkara vinnulívsfyritøkur á útlendskar hendur og somuleiðis gera nakað, ið kemur okkara landleið í vanda hefur gjørt seg galdandi, men málið er til umhugsunar í landsstýrinum og halda vit, at tað nú er neyðugt at fáa til vege tøvandi tilfar til møguligan limskap í E.F.T.A., serliga nú spurningurin er uppi um eina assosiering millum tey 7 og tey 6.

Eisini undir hesum broti kunnu vit nevna nøkur onnur týðningarmikil mál sum ikki eru umrødd aðrastaðni sum t.d. hin lovaði *húsalánsgrunnurin*. Lóg honum viðvíkjandi varð samtykt í seinastu tingsetu, og verður eftir lógini lán veitt bæði til sethúsbygging og til endurnýggingar og umbyggingar av húsum. Stýrið fyri grunninum verður nú sett, og skal tingið velja 2 og landsstýrið útnevna ein. Tá hetta her er gjørt skuldi grunnurin kunna byrja at fyrireika virki sítt.

BÚSKAPARRÁÐIÐ

Ein týðningarmikil tástur í tí nýskipan, ið er hend aftaná at hetta landsstýrið varð sett, er búskaparráðið. Virkið hjá tí er ein aðaltreyt fyri at kunna fáa finansiering uttanífrá, tí neyðugt er í tilíkkum fòrum at fáa gjørt upp landsins realøkonomiska status, harímillum at gera tjóðarroknskap fyri farin ár, og ikki minst at gera tjóðarætlanir fyri komandi ár, har fyrst og fremst verður hugsað um at gera iløguætlanir, bæði fyri tað almenna, tær í vinnulívinum og tær viðvíkjandi sethúsbyggingini. Vert er her at minna á, at búskaparráðið hefur einki avgerðarvald, tað er bert ráðgevandi; avgerðin liggur enn sum áður hjá landsstýrinum og tingi.

LANDLEIÐIN

Í árinum mong hava vit allir roynt at fingið okkum hana. Nú skuldu allir stórspurningar henni viðvíkjandi verið greiddir. Eftiri stendur at

verja hana, í hesum máli rokni eg við, at ongin maður her á tingi víkur frá ella letur seg villa, sjálvt um fyríbils trupulleikar skuldi tikið seg upp fyri at royna at kroysta okkum.

MARKNAÐARVIÐURSKIFTINI

Tað er áhugi bæði frá donskum og týskum fiskakeyparum fyri føroyskum ferksfiski.

Sáttmáli er gjørdur við Italiu, sum ger tað møguligt at selja í hvussu er um 13.000 tons hagar, og til Grikkalands og Spaniu eru sölur eisini gjørdar.

Prisurin liggur væl hægri enn um somu tíð í fjør.

Eisini er útlitið viðvíkjandi Brasiliamarknaðinum væl ljósari.

FARMASKIPABYGGINGIN

Sáttmálar eru gjørdir um trý nýggj farmaskip og samráðingar eru um fleiri.

VAKTARSKIPIÐ

Endaligar detailteknningar og spesifikatióinir verða gjørdar eftir til-mæli frá 4-manna byggingevndini.

60-MILJÓN-GRUNNURIN

Tær broytingar, ið lögtingið í seinastu tingsetu mælti til viðvíkjandi umsitingarstýrinum í hesum grunni, vóru samtyktar av ríkisstýrinum og fólkatinginum. Í stýrinum komu at vera 3 danir og tveir føroyingar.

Í summar vóru donsku stýrslimirnir og danska búskaparnevndin, ið er ráðgevandi hjá donsku limunum í stýrinum, vitjunarferð í Føroyum fyri at seta seg inn í føroysk viðurskifti. Fundir vóru hildnir millum landsstýrið, okkara búskaparráð, okkara limir í grunninum og donsku nevndar- og stýrslimirnar, har sjónarmiðini hjá báðum pørtum vóru lýst.

Grunnurin er nú farin undir virki sitt og hevur játtað lán til Borðoya-bergholini, og er lánitíðin fyri hetta lánið sett til 15 ár at afturrinda í, aftaná at arbeiðið er liðugt og 6½ prosent í rentu.

Tað eigur at verða sagt, at hesin grunnur kann koma at verða okkum hentur, og eru vit takksamir fyri alla hjálp, beinleiðis sum óbeinleiðis, til skjóta uppbygging av okkara landi, ið kann føra til fram ájavnt okkara grannalondum.

12 MILJÓNIR TIL LÆRARASKÚLA

Tá danska figgjarnevndin í summar var í Føroyum, játtaði hon 12 milj. kr. til læraraskúla. Fyrireiking til byggjan av hesum skúla hevur verið í longri tíð, men nú var so langt komið á leið, at peningurin kundi verða játtaður.

Við hesari peningajáttan eru íleggingartølini til landssjúkrahúsbyggingina, statssjúkrahúsið og læraraskúlan komin upp í um 74 miljónir.

GRØNLANDSSAMRÁÐINGAR

Í september verða samráðingar við ríkisstýrið og grønlandska landsráðið um okkara veiðurættindi í Grønlandi. Úr Føroyum fer nevnd samansett bæði av umboðsmonnum fyri landsstýrið, stjórnarflokkarnar, andstøðuna og vinnulívið.

Á sannleikan um, at figgjarligt frælsi er støðið undir øllum øðrum frælsi, eiga vit at byggja.

Og skal hetta støði roynast haldgott av sonnum, mugu vit duga at skilja virðið av tí, ið eitur sparivilji og sparsemi.

Hetta sjónarmið skuldi verið góður, gamalur ættararvur, men hvussu nógv av gomlum, ið tíðin ídag annars hevur lyndi til at sópa til viks sum burturkast, so hava vit minst av øllum ráð til at forkoma hesum ættararvi.

Gævi tað má eydnast hesum høga tingi, ið hevur ábyrgdina av landsins lagnu, nú og í komandi tíðum at virka og arbeiða soleiðis, at tað má verða fólki okkara at gagni mentunarliga, vinnuliga, sosalt og tjóðskaparliga.
